

طرحنامه کرسی ترویجی

۱. عنوان کرسی:

عنوان فارسی: بررسی پنداره اثرپذیری مکتب تشیع از آیین زرتشت
عنوان انگلیسی: Investigating the of concept of the influence of zoroastrianism on the Shiite school
عنوان عربی: بَحْثٌ فِي مَفْهُومِ تَأَثُّرِ الْمَذْهَبِ الشَّيْعِيِّ بِالْذِّيَانَةِ الزَّرَّادُشْتِيَّةِ

۲. خلاصه طرحنامه: (حداقل ۱۰۰۰ و حداکثر ۲۵۰۰ کلمه):

الف. شرح موضوع: موضوع کرسی ترویجی بطور دقیق و علمی شرح داده شود. موضوع کرسی به نقد و بررسی پنداره اثرپذیری مکتب تشیع از آیین زرتشت از منظر نویسندگان اهل سنت، به‌ویژه وهابيون، اختصاص دارد. چهار آموزه در مکتب تشیع است که ادعا شده شیعیان در آنها وامدار زرتشتیان‌اند: «ازدواج با محارم»، «تناسخ»، «فره ایزدی و موروثی بودن خلافت» و «اندیشه انتظار و غیبت منجی موعود». پس از گزارش، نقدهای متعددی بر فرضیه اثرپذیری وارد است. مهم‌ترین عواملی که سبب این پندار شده است، عبارت‌اند از: ۱. برخی، باورهای غالیان را از روی ناآگاهی یا عالمانه به شیعیان اثناعشری نسبت داده‌اند؛ ۲. برخی از مدعیان اثرپذیری تشیع از آیین زرتشت، آگاهی‌شان از مکتب تشیع را از منابع اهل سنت کسب کرده‌اند، بدون اینکه به منابع اصیل شیعی مراجعه کنند و همین سبب اشتباه آنان در انتساب برخی آموزه‌ها به مکتب تشیع شده است؛ ۳. موارد نادری از رفتارهای خلاف شریعت برخی از شیعیان - بر فرض صحت گزارش و وقوع آن در میان آنها - به تمام شیعیان و به عبارتی به مکتب تشیع نسبت داده شده است؛ ۴. بعضی از مدعیان، تشابه نسبی میان برخی باورهای شیعیان و عقاید زرتشتیان را حکایت از وام‌گیری شیعیان از آیین مجوس دانسته‌اند؛ درحالی که از این نکات غفلت ورزیده‌اند که اولاً صرف تشابه دلیل بر اقتباس نیست؛ ثانیاً در همان آموزه‌هایی که شباهت اجمالی به چشم می‌خورد، تفاوت‌های جدی نیز وجود دارد؛ ثالثاً زرتشتیان در اصل، دین آسمانی داشتند؛ بدین معنا که زرتشتیان پیش از اسلام دارای پیامبر و کتاب آسمانی بودند و وجود شباهت در اصل آموزه‌ها، مانند باور به منجی موعود، به جهت منشأ واحد، یعنی وحی الهی است، نه فرضیه اقتباس و وام‌گیری. افزون بر اینها، اگر صرف شباهت دلیل بر وام‌گیری باشد، لازمه‌اش این است که برخی باورها و احکام اهل سنت نیز باید اقتباس از یهودیت، مسیحیت و مجوسیت باشد؛ لازمه‌ای که بزرگان اهل سنت آن را نمی‌پذیرند.

ب. سوابق دانشی: تاریخچه موضوع و سوابق نظری و دانشی موجود در این زمینه چیست و جایگاه موضوع حاضر کجاست؟

برخی نویسندگان اهل سنت، به ویژه سران وهابی، برای تضعیف مکتب تشیع به فرضیه اقتباس تشیع از ادیان دیگر روی آورده اند تا

بی اعتباری و اصیل نبودن مذهب شیعه را نشان دهند. برای نمونه، در و جاء دور المجوس آمده که بنیان های تشیع بر پایه مجوسیت است و اسلامی نیست؛ سپس مؤلف مدعی شده که تشیع ایرانیان سبب احیای عقیده مجوسیت است. برخی مستشرقان نیز از این پندار وهابیان و نویسندگان اهل سنت پیروی کرده اند. درباره پیشینه عام این پژوهش می توان از آثاری همچون آثار ذیل یاد کرد: کتاب معاد در اسلام و آیین زرتشت: بررسی پنداره اثرپذیری اسلام از آیین زرتشت، از سید محمد حاجتی شورکی، که در خصوص مسئله اثرپذیری در زمینه معاد است؛ مقاله «نقد ادعای اثرپذیری اعتقاد امامیه درباره ویژگی های امامان از باورهای ایرانیان باستان»، از رسول رضوی و احمد جمشیدیان؛ و مقاله «نقد ادعای وام گیری باور رجعت در میان شیعه امامیه از زرتشتیان ایرانی» از احمد جمشیدیان. موضوع حاضر به بررسی آموزه هایی می پردازد که برخی براین پندارند که تشیع از آیین زرتشت اقتباس کرده است، آموزه هایی که در پژوهش های انجام شده بدان نپرداختند مگر در خصوص یکی از این آموزه ها که روش توصیف و نقد آن متفاوت از این نوشتار است.

ج. موارد نوآوری: ضمن بیان دانش موجود، نوآوری طرحنامه بطور واضح و روشن تعیین شود.

نخستین اثر جامع در محدوده نوشتار حاضر،

استفاده از منابع متقن زرتشتی در توصیف و بررسی آموزه های ادعا شده،

نقد و بررسی عقلی، نقلی و تجربی گزارش ها،

دفاع همه جانبه از مکتب تشیع در برابر شبهات مستشرقان و برخی نویسندگان اهل سنت.

د. فرایند: فرایندی که در آن فرضیه / ایده / مدل / نظریه حاصل شده است، بطور دقیق شرح داده شود.

این نوشتار نخست به توصیف آموزه هایی پرداخته که ادعا شده مکتب تشیع وام دار آیین زرتشت است، سپس به نقد و بررسی موارد ادعایی پرداخته و در پایان این نتیجه گرفته است که هیچ یک از موارد ادعایی قابل اثبات نیست و مکتب تشیع مبرا از این نسبت نارواست.

ه. منابع: فهرست منابعی که در متن ارجاع داده شده است، آورده شود.

قرآن کریم.

کتاب مقدس.

آل کاشف الغطاء، محمدحسین (۱۳۸۸). آیین ما (اصل الشیعه). ترجمه ناصر مکارم شیرازی. قم: امام علی بن ابی طالب □.

ابن عبدالوهاب، محمد (۱۴۲۸ق). رساله فی الرد علی الرافضة. تحقیق: ناصر بن سعد الرشید. بی جا: بی نا.

ابوزهره، محمد (۱۴۳۰ق). تاریخ المذاهب الاسلامیه فی السیاسة و العقائد و تاریخ المذاهب الفقهیة. قاهره: دار الفكر العربی.

اشعری قمی، سعد بن عبدالله (۱۳۶۰). المقالات و الفرق. تهران: مرکز انتشارات علمی و فرهنگی.

امین، احمد (۱۴۲۹ق). فجر الاسلام. بیروت: المكتبة العصرية.

امینی، عبدالحسین (۱۳۹۳). الغدير. ترجمه سیدجمال موسوی. تهران: بنیاد بعثت.

براک، فاضل (۱۹۸۴م). المدارس اليهودیة و الايرانيّة فی العراق. بغداد: دار الرشید.

بندهای، محمد (۱۴۲۰ق). التشیع بین مفهوم الائمه و المفهوم الفارسی. عمان: دار عمار.

بویس، مری (۱۳۷۵). تاریخ کیش زرتشت: هخامنشیان. ترجمه همایون صنعتی‌زاده. تهران: توس.

بهار، مهرداد (۱۳۷۶). پژوهشی در اساطیر ایران. تهران: آگاه.

پوراحمدی، حسین و حیدری، سلیمان (۱۳۹۳). بررسی و نقد دیدگاه‌های شرق‌شناسان درباره پیدایش تشیع. شیعه‌شناسی، (۲)، ص ۲۷-۴۴.

جزیری، عبدالرحمن (بی‌تا). الفقه علی المذاهب الاربعه. مصر: دار الكتاب العربی.

جعفریان، رسول (۱۳۷۵). تاریخ تشیع در ایران. قم: انصاریان.

جعفریان، رسول (۱۳۸۷). حیات فکری و سیاسی امامان شیعه، قم: انصاریان.

جمشیدیان، احمد (۱۳۹۵)، نقد ادعای وام‌گیری باور رجعت در میان شیعه امامیه از زرتشتیان ایرانی. امامت‌پژوهی، (۱۸)، ص ۱۰۵-۱۳۰.

حاجتی شورکی، سیدمحمد (۱۴۰۳). زردشت و زردشتیان در قرآن و روایات، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.

حاجتی شورکی، سیدمحمد (۱۴۰۱). شایست و ناشایست دین زرتشت، ویرایش دوم. قم: تراث.

حاجتی شورکی، سیدمحمد، لزگی، علینقی و ترکاشوند، جلال (۱۴۰۲). باورها و کردارهای زرتشتیان در روایات اهل سنت با تأکید بر احادیث نبوی. مطالعات ادیان و عرفان تطبیقی، (۱)۷، ص ۶۶-۸۸.

حاجتی شورکی، سیدمحمد (۱۳۹۷). معاد در اسلام و آیین زرتشت. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی □.

حداد، محمد شوقی (۱۴۲۳ق). الموسوعة الوهابية و الشيعة الامامية. بيروت: الغدير.

حربی، ممدوح (۱۴۳۰ق). مجمل عقاید الشیعه فی میزان اهل السنة و الجماعة. قاهره: دار الیقین.

حسین، جیهان احمد عثمان (۲۰۰۹م). عقیده الروافض و الاسس العقیدیه التي یخالفون فیها منهج اهل السنة و الجماعة. قاهره: مکتبه الثقافه الدینیة.

حسینی قزوینی، سیدمحمد (۱۳۹۲). نقد کتاب اصول مذهب الشیعه. قم: مؤسسه ولی‌عصر □.

حسینی مراکشی، ادريس (۱۳۷۴). راه دشوار از مذهب به مذهب. ترجمه مالک محمودی. قم: دار القرآن الکریم.

حییم، سلیمان (بی‌تا). فرهنگ عبری - فارسی. تهران: انجمن کلیمیان تهران.

خوئی، ابوالقاسم (۱۴۱۷). احکام الرضاع فی فقه الشیعه. گردآوری محمد مهدی موسوی خلخالی. قم: المنیر للطباعة و النشر.

رضوی، رسول و جمشیدیان، احمد (۱۳۹۳). نقد ادعای اثرپذیری اعتقاد امامیه درباره ویژگی‌های امامان از باورهای ایرانیان باستان.

کلام اسلامی، (۹۲)، ص ۷۷-۹۹.

رضوی، محمد، رضی (۱۴۰۳ق). کذب‌ها علی‌الشیعه. تهران: مدرسه چهارستون و مکتب‌ها العامة.

- رضی، هاشم (۱۳۸۵). وندیداد: ترجمه، پژوهش، شروح و واژه‌نامه‌ها. تهران: بهجت.
- شهیدی، جعفر (۱۳۷۴). زندگانی علی‌بن‌الحسین □. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- صفری فروشانی، نعمت‌الله (۱۳۸۸). غالیان: کاوشی در جریان‌ها و برآیندها تا پایان سده سوم هجری. مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی. طباطبائی، سیدمحمدحسین (۱۳۸۲). شیعه: مذاکرات و مکاتبات پروفیسور هانری کربن با علامه سیدمحمدحسین طباطبائی. تهیه و تنظیم علی احمدی میانجی و هادی خسروشاهی. تهران: مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران.
- ظهیر، احسان‌الهی (۱۴۱۵ق). الشیعه و السنة. لاهور: اداره ترجمان السنة.
- غریب، عبدالله محمد (۱۴۰۸ق). و جاء دور المجوس. قاهره: مکتب برید.
- فضیلت، فریدون (مترجم) (۱۳۹۹). کتاب سوم دینکرد. تهران: برسم.
- قزوینی رازی، عبدالجلیل (۱۳۵۸). نقض (معروف به بعض مثالب النواصب فی نقض بعض فضائح الروافض. تصحیح میرجلال‌الدین محدث. تهران: سلسله انتشارات انجمن آثار ملی.
- قفاری، ناصر بن عبدالله (۱۴۱۵ق). اصول مذهب الشیعه الامامیه اثنی عشریه: عرض و نقد. بی‌جا: بی‌نا.
- مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۳ق). بحار الانوار. تصحیح: جمعی از محققان. بیروت: دار احیاء التراث العربی.
- مزدپور، کتایون (۱۳۹۳). خانواده در ایران باستان. در: تاریخ جامع ایران. زیر نظر سیدمحمدکاظم موسوی بجنوردی. تهران: مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی.
- مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۸۷). کاوش‌ها و چالش‌ها. تدوین و نگارش: محمد مهدی نادری قمی و سیدابراهیم حسینی. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی □.
- مطهری، مرتضی (۱۳۸۴). مجموعه آثار استاد شهید مطهری. تهران: صدرا.
- معین، محمد (۱۳۹۴). مزدیسنا و ادب پارسی. تهران: دانشگاه تهران.
- میرفخرایی، مهشید (مترجم) (۱۳۶۷). روایت پهلوی. تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی.
- نوبختی، حسن بن موسی (۱۴۰۴ق). فرق الشیعه. بیروت: دار الاضواء.
- یوسفی، محمدتقی (۱۳۸۸). تناسخ از دیدگاه عقل و وحی. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی □.

خلاصه طرح‌نامه شامل همه موارد از (الف تا ه) بین ۱۰۰۰ تا ۲۵۰۰ کلمه باشد.